

METSÄVEROTUKSEN KANNUSTIMET TOIMIA KUOLINPESÄNÄ

Johdanto¹

Kuolinpesien metsänomistus nähdään metsäsektorilla ongelmana.² Sektorietujärjestöt ja maa- ja metsätalousministeriö³ tavoittelevat perinnönjakoa edistäviä politiikkatoimia.⁴ Erityisen ongelmallisia ovat kuolinpesät, joissa on paljon osakkaita, sekä kasautuvista kuolintapauksista johtuvat sisäkkäiset⁵ ja peräkkäiset⁶ kuolinpesät. Niissä yhteishallintoon perustuva päätöksenteko on kankeaa ja jo kaikkien osakkaiden tavoittaminen on hankalaa.⁷ Tällaisten kuolinpesien hallitsemishankaluus on aito yhteiskunnallinen ongelma koko oikeusjärjestelmän kannalta. Siten perinnönjakojen edistämistavoite on legitiimi; vastaavia ongelmia liittyy muuhunkin omaisuuteen kuin metsiin. Kuolinpesä-

hallinnon pitäisi olla välivaihe kuoleman ja perinnönjaon välissä, ei pysyväisluonteinen saati kehitettävä omaisuudenhallintakuori.

Metsäteollisuus on esittänyt metsien kuolinpesähallintoon enemmistöpäätöksentekoa. Julki-suudessa on pohdittu ajatuksen hyväksyttävyyttä perustuslain yhdenvertaisuusvaatimuksen kannalta.⁸ Enemmistöpäätöksenteon määrittely on pulmallista, sillä 1) sääntelyä pitäisi soveltaa peräkkäisiin ja sisäkkäisiin kuolinpesiin, 2) mukana voi olla leski, 3) metsän omistus voi olla kummalla tahansa puolisoista taikka kirjavissa murto-osissa ja 4) saman metsän murto-osia saattaisi omistaa muukin omistaja, kuten erillinen kuolinpesä. Sääntely muodostuisi raskaaksi, ellei sen soveltamista rajata yksinkertaisiin pesiin, joissa yhteishallinto-ongelmat ovat

¹ Kirjoittaja työskentelee Verohallinnossa. Artikkelin kirjoittaja Lapin yliopiston vierailevana tutkijana. Siinä esitetyt mielipiteet eivät välttämättä vastaa Verohallinnon käsitystä.

² Kuolinpesien elinkaaren lyhentämistä tavoiteltiin esim. Juha Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa: Ratkaisujen Suomi – Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisu 10/2015, s. 24. Siksi Valtiovarainministeriö laati taustamuistion veroliittisista toimenpiteistä: *Vanhanen, Jukka: Perikuntien tuloverotuksen muuttamisesta puun tarjonnan lisäämiseksi*. Muistio 22.10.2015. Valtiovarainministeriö, vero-osasto.

³ Valtioneuvoston periaatepäätös 21.2.2019: Kansallinen metsästrategia 2025 – päivitys. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 7/2019, kohta 3.3.1.

⁴ Osin näiden tavoitteiden vuoksi säädettiin myös metsälahjavähennys, jossa luotiin verotuki vain elinaikaisille luovutuksille. Hallituksen esitys eduskunnalle metsälahjavähennyistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 158/2016 vp), kohdat 3.2.2 ja 4.2.

⁵ Esim. vanhemman kuolinpesä, josta osuuden omistaa lapsen kuolinpesä.

⁶ Osittamaton aviovarallisuus puolisoitten kuolinpesien välillä.

⁷ Luonnonvarakeskus (Luke) käsittelee teemaa vertaillen Suomen vaihtoehtoja osin Ruotsin menettelyihin. *Hänninen, Harri – Leppänen, Jussi: Metsätalmarkkinoiden aktivointi. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 23/2016*, kohta 4.2.

⁸ Maaseudun tulevaisuus: Voisiko kuolinpesä tehdä puukaupat enemmistön päätöksellä? – Kimmo Sasi ei usko perustuslain tulevan ongelmaksi. 17.01.2018.

pienempiä. Samalla saatettaisiin kylvää riitoja. Jos joku osakkaista jyrätään metsäasioissa äänestyspäättöksellä mutta muut asiat vaativat yhteispäätöksiä, edistäisikö sääntely sopimista vai riitelyä? Äänestyksessä ohitettu osakas voisi kostaa muissa asioissa. Kukin osakas voi perintökaaren (5.2.1965/40, PK) 23:1–3 mukaisesti vaatia jakoa, joten tällaisen sääntelyn edistäminen vaatii vankat perusteet.⁹

Verotuksella tavoitellaan paitsi julkisten menojen rahoitusta myös käyttäytymisvaikutuksia, kuten metsänomistusrakenteen parannuksia. Metsäverotuksessa on paljon vero-ohjausta, jonka tavoitteet ovat osin erilaisia. Kuolinpesissä vero-ohjausvälineisiin yhdistyy perheoikeudellinen sääntely, jonka yhteensovittamista verotukseen ei ole suunniteltu erityisesti metsiä ajatellen. Verovelvollisilla taas lähtökohtaisesti on oikeus tehdä itselleen edullisimpia valintoja riippumatta siitä, edistävätkö valinnat ohjaavan veropolitiikan tavoitteita. Myöskään veron kiertämisestä ei yleensä ole kysymys, jos ongelmalliset vaikutukset johtuvat lukuisten eri tarkoituksessa säädettyjen säännösten puutteellisesta yhteensovituksesta.¹⁰

Metsää omistavien kuolinpesien jakamista edistetään julkisesti rahoitetulla informaatio-ohjauksella.¹¹ Ympäri maata on vuosikaudet järjestetty infotilaisuuksia, joissa perinnönjakoihin kannustetaan asiantuntijapuheenvuoroilla.¹² Valtion poliittikatoimien pitäisi olla johdonmukaisia. Infor-

maatio-ohjaus on taloudellisia kannustimia lievempi oikeuspoliittinen keino vaikuttaa kansalaisten käyttäytymiseen.¹³ Jos käytetään sekä taloudellisia kannustimia että informaatio-ohjausta, niiden pitäisi vaikuttaa samaan suuntaan. Ei pidä tuottaa taloudellisten kannustimien (kuten verotus) kanssa ristiriitaista informaatio-ohjausta julkisin varoin.

Verojärjestelmä usein kannustaa lykkäämään perinnönjakoa metsää omistavassa kuolinpesässä, jolloin muodostuu ristiriita informaatio-ohjaukseen. Artikkelissa kartoitetaan näitä ristiriitoja ja niiden vaikutuksia sekä esitetään korjauskeinoja. Metsäverotuksen lukuisia kannustimia tarkastellaan kuolinpesänä toimimisen kannalta.¹⁴ Tavoite on tutkia, millainen oikeustilaympäristö kuolinpesän metsätaloudessa on ja miten tämä oikeustila vaikuttaa, sekä tuloksiin perustuen esittää säädösmuutoksia.¹⁵

Kannustimia luo kuolinpesän verotuksen oikeustilakokonaisuuden muodostuminen lukuisista tuloverolain (30.12.1992/1535, TVL), perintö- ja lahjaverolain (12.7.1940/378, PerVL) sekä varainsiirtoverolain (29.11.1996/931, VSVL) kohdista. Keskeisiä tuloverotuksen lainkohtia ovat kuolinpesän erillisverotuksen luova TVL 17 §, pääomatuloveron progressiivisuudesta säätävä TVL 124 §, luovutusvoittoverotuksen sääntely (TVL 45–50 §), metsävähennys (pääasiassa TVL 55 §) ja yrittäjävähennys (TVL 30a §). Perintö- ja lahjaverotuksessa vaikuttaa niin PerVL 9-10 §:ien sääntely hallinto-oikeuk-

⁹ Uudistukset eivät saisi perustua ainakaan *Talan* kuvaamien politiikka-ammattilaisten suppeisiin selvityksiin: *Tala, Jyrki*: Poliittikka-ammattilaiset – vallankäytön uudet ohjaajat. Oikeus 2/2016, s. 227.

¹⁰ Ohjaavasta veropolitiikasta ja verovelvollisen valintamahdollisuuksista: *Wikström, Kauko – Ossa, Jaakko – Urpilainen, Matti*: Vero-oikeuden yleiset opit. Kauppakamari 2015, osa I kohdat 5 ja 6.

¹¹ Kuolinpesien osuus metsänomistajista onkin laskenut viime vuosina. *Karppinen, Heimo – Hänninen, Harri – Horne, Paula*: Suomalainen metsänomistaja 2020. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 30/2020, s. 55.

¹² Tavanomaista viestintää kuvaa Tapio Oy:n raporttiin Kuolinpesästä sujuvaan metsänomistukseen (21/2017) sisältyvä opas. Raportin tuottamiseen osallistuivat maa- ja metsätalousministeriö, MTK, Metsäteollisuus ry sekä Suomen metsäkeskus. Oppaan suositukset järkevistä toimenpiteistä poikkeavat tästä artikkelista.

¹³ *Määttä, Kalle*: Oikeustaloustieteellinen näkökulma kotimaiseen lainvalmisteluun. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 242/2009, s. 161–176.

¹⁴ Verotuksesta metsäpolitiikan ohjauskeinona yleisemmin esim.: *Määttä, Kalle*: Tuloverotus metsäpoliittisena ohjauskeinona. Edilex 9/2017 sekä *Määttä, Kalle – Hietala, Jyrki*: Puun tarjonnan verokannustimet. PTT:n työpaperi 178/2016.

¹⁵ Lähdeaineistossa painottuvat hieman Verohallinnon ohjeet, vaikka joistain kysymyksistä voidaan esittää niistä poikkeavia tulkintoja. Kuolinpesien osakkaille Verohallinnon ohjeet kuvaavat toimintaympäristön. Ainakin niissä kuvatut valintamahdollisuudet ovat verosuunnittelijan käytettävissä ja muissa tulkinnoissa joutuu vähintäänkin varautumaan muutoksenhakuprosessiin. Verovelvolliset saattavat toki joutua oikeusprosessiin ohjeiden mukaisistakin valinnoista Veronsaajien oikeudenvalvontayksikön valituksen vuoksi. Silloinkin ohjeilla voi olla merkitystä luottamuksensuojan kannalta. Verohallinnon syventävistä ohjeista: *Lindgren, Juha*: Syventävät vero-ohjeet. Verotus 3/2020.

sista, PerVL 55 §:n sukupolvenvaihdoshuojennus kuin TVL 47 §:n suhde perintö- ja lahjaverotuksessa käytettyihin arvoihin sekä näiden säännösten yhdistyminen metsävähennysjärjestelmään ja luovutusvoittoverotuksen verovapaisiin sukulaisuovutuksiin.¹⁶ Varainsiirtovero luo vastikkeellisiin metsäluovutuksiin 4 % transaktiokustannuksen. Verojärjestelmässä lainkohdat vaikuttavat toisiinsa. Yhden lainkohdan tarkastelusta perustilanteesta ei muodostu oikeaa kokonaiskuvaa.

2 Erilliverotuksen vaikutukset

2.1 Progressio-ongelma

Puun myyntitulon verotukseen siirryttäessä pääomatuloille säädettiin yksi suhteellinen veroprosentti (alkuperäinen TVL 124 §). Valinta kuolinpesänä toimimisen ja perinnönjaon välillä oli neutraali. Sen jälkeen pääomatuloveroille luotiin raja, jonka ylittävien tulojen prosentti on korkeampi. Rajaa on vähitellen laskettu ja progressiota kiristetty.¹⁷ Pienten lakimuutosten sarjassa voidaan tehdä merkittäviäkin rakenteellisia muutoksia verojärjestelmään analysoimatta minkään osamuutoksen yhteydessä käyttäytymis- tai muita vaikutuksia edes keskeisiin kohderyhmiin.¹⁸

Pääomatuloverotuksessa on nykyisin progressiivinen veroporras, jossa verokanta nousee 4 prosenttiyksikköä 30 000 euron tuloista. Raja on verovelvolliskohtainen ja kuolinpesä on erillinen vero-

velvollinen. Jos osakkailla on muita pääomatuloja 30 000 euroa vuodessa, yleensä kannattaa toimia kuolinpesänä. Jos kuolinpesän pääomatulo on 30 000 euroa, verosäästö suhteessa perinnönjakoon on 1 200 euroa. Metsätulot perustuvat hakkuusuunnitelmien pohjalta tehtäviin myyntipäätöksiin, joiden ajoittamisessa on liikkumavaraa ja siten suunnittelumahdollisuuksia. Verokantaetu saadaan vuotuisesti ja se yleensä kompensoi kuolinpesähallinnon ylläpitokulut. Sama veroetu koskee muitakin pääomatuloja, joita voi optimoida metsätuloihin. Jos esimerkiksi vainajalla oli arvo-osuustili tai kapitalisaatiosopimus, niillä voi säätää tulomäärää.

Tulojen jakautuessa useaan kuolinpesään etu moninkertaistuu. Jos kuolinpesiä on kaksi (esim. puolisoitten kuolinpesät), vuotuinen maksimietu on 2 400 euroa. Mitä useampia kuolinpesiä kasautuu, sitä suuremmat puunmyyntitulot verotetaan 30 % verokannalla.

Maataloutta harjoittavissa kuolinpesissä kannustin lykätä jakoa on vieläkin voimakkaampi, sillä maataloudesta kuolinpesä voi vuosikautia saada ansiotuloja.¹⁹ Näin progressiivisessa ansiotuloverotuksessa ei oteta huomioon osakkaiden tuloja. Perinnönjaon jälkeen tulot yhdistyvät osakkaiden muihin tuloihin ja kohtaavat usein ansiotuloverotuksen korkeimmat rajaveroasteet. Perinnönjako voi nostaa veroprosenttia kymmeniä prosenttiyksiköitä.

Pääomatuloverotuksen progression kiristämistä tai ainakin osittaista eriytetystä ansio- ja pääomatuloverotuksesta luopumista väläytellään aika ajoin.²⁰

¹⁶ Järjestelmän vähittäisestä monimutkaistumisesta: *Isotalo, Kalle: Metsäverotuksen monimutkaistuminen. Verotus-lehti 3/2019, väitöskirja-artikkelit.*

¹⁷ Tuloverolain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annetulla lailla (1515/2011) pääomatuloveroprosentti nostettiin 28 %:sta 30 %:iin ja luotiin korotettu 32 %:n verokanta yli 50 000 euron pääomatuloille. Tuloverolain muuttamisesta annettu laki (1237/2013) laski korotetun verokannan rajan 40 000 euroon. Tuloverolain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annettu laki (1086/2014) laski korotetun verokannan rajan 30 000 euroon ja nosti verokannan 33 %:iin. Tuloverolain muuttamisesta annettu laki (1546/2015) nosti verokannan 34 %:iin. Muutaman vuoden muutossarjana esim. metsätalouden verotus muuttui merkittävästi.

¹⁸ Progression säättänyt hallitus uudisti jäljempänä kuvastusti osakeyhtiöverotusta keskustelua nostattaneella heikolla tietopohjalla. Päätösten epäkohtia korjailtiin useaan otteeseen. Valtiontalouden tarkastusvirasto: Veromuutosten taloudelliset vaikutukset - yhteisö- ja pääomaverotus. 13/2014, s. 36–55.

¹⁹ Metsätaloudessa ansiotuloja muodostuu lähinnä hankintatyöstä (TVL 63 §) sekä maatalouden tulona verotettavista metsän vuokratuloista. Metsätalouden vuokratuloista KHO 1996 B 514 sekä Verohallinto: Maatalousmaan vuokrauksen verotus. A141/2007/2017, kohta 2.3.

²⁰ *Kiander, Jaakko – Pirttilä, Jukka: Hyvinvointivaltiota vahvistava verouudistusehdotus – Laskelmia verokertymästä ja tulonjaosta. Kalevi Sorsa –säätiö 4/2010, s. 24–25, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö: SAK:n verolinjaukset 2019–2023, s. 7–8.*

Progressiolla tavoitellaan vertikaalista oikeudenmukaisuutta, jossa isoista tuloista maksetaan enemmän veroa. Horisontaalinen oikeudenmukaisuus taas vaatisi, että yhtä isoista tuloista maksettaisiin yhtä ankaraa veroa.²¹ Kun progressiolta välttyy jättämällä perinnönjaon tekemättä, palkitaan ei-toivotusta käytöksestä. Nykytilanteen vallitessa ja puhuttaessa yhä progressiivisemmasta pääomatuloverotuksesta järjkevä kuolinpesä ei hätiköi perinnönjakoa.

Luonnonvarakeskuksen mukaan veropolitiikalla ei saavutettaisi metsäpoliittisia tavoitteita, koska verokeinot kohdistuvat vain aktiivisiin kuolinpesiin. Verojärjestelmän progression se näkee kannustavan perinnönjakoon tulon jakautuessa sen jälkeen monelle osakkaalle.²² Näin voi joskus ollakin. Ajattelussa on kolme pulmaa.

Ensinnäkin perinnönjaon jälkeen osakkaan muut pääomatulot yhdistyvät perintömetsän tuloihin. Siten perinnönjako voi nostaa eikä laskea progressiota, vaikka perintömetsien tuottamat tulot jaettaisiinkin usealle henkilölle. Tarkkaan empiriseen arviointiin tarvittaisiin tiedot osakkaiden kaikista muista tuloista ja mikä tahansa metsätalouteen liittymättömien tulojen uudelleenluokittelu muuttaisi tilannetta.²³ Vaikeasti selvitettäviä muuttujia on valtavasti. Lukuisten kuolinpesien tilanteissa progressio lisäksi jakautuu useaan pesään. Perinnönjako voidaan tehdä myös osittaisena, esimerkiksi jakaa yksittäinen metsäkiinteistö. Se voidaan valita hakuumahdollisuuksien perusteella. Näin progressiota voidaan hallita.²⁴

Toisekseen jäljempänä kuvataan verosuunnittelumahdollisuuksia, joita jaossa menetetään. Kol-

manneksi kuolinpesät eivät välttämättä ole koko elinkaarensa ajan aktiivisia tai passiivisia – varsinkin, jos elinkaari on pitkä. Aktiivisuutta voi muuttaa niin metsätalouden luonnollinen hakkuusykli kuin kuolinpesän osakkaiden varallisuus- ja elämäntilanteen muutos tai jonkun osakkaista kuolema. Esimerkiksi kasautuvat kuolintapaukset lisäävät perinnönjaon ja puukaupan työmäärää ja kustannuksia; samalla jako-osien pienentyminen vähentää osuuksien taloudellista merkitystä osakkaille.

2.2 Juoksevien menojen luomat tappiot ja metsien vaikutus sosiaalitukiin

Vainajan kuoleman ja perinnönjaon välillä kuolinpesälle yleensä syntyy metsätalouden kuluja, kuten metsänhoidon matkakuluja²⁵, kaluston poistoja²⁶ ja metsänhoitoyhdistyksen jäsenmaksuja. Jos puukauppoja ei ole, kuolinpesälle syntyy tappioita. Ne menetetään perinnönjaoissa, jotka eivät vastaa TVL 24 §:n periaatteita.²⁷ Tämä kannustaa lykkäämään perinnönjakoa, kunnes metsätaloudesta aiheutuneet pääomatulolajin tappiot on vähennetty puukauppavuonna pääomatuloista.

Metsätalouden verotettavat tulot tai Verohallinnon rekisterien mukaisen metsän hallinnan laskennallinen vuosituotto vaikuttavat sosiaalitukiin, kuten asumis- ja opintotukiin. Kuolinpesän tuloja tai metsiä ei yleensä huomioida osakkaiden sosiaalituissa.²⁸ Siten perinnönjakoa lykkäämällä osakas voi saada suuremmat sosiaalitet kuin omistaessaan samat metsät. Kannustin voi olla iso, jos osakas on opiskelija, sairas tai työtön. Silloin verovaroista

²¹ Myrsky, Matti: Suomen veropolitiikka. Talentum. Helsinki 2013, kohta 12.2.

²² Luonnonvarakeskus: Metsäverotuksen kehittämistarpeet metsä- ja elinkeinopolitiikan kannalta. Hänninen, Harri – Leppänen, Jussi (toim.). Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 27/2016, s. 66–68.

²³ Esim. metsänomistajarakenteita tutkittaessa kuolinpesien osakkaiden muita tuloja ei edes omina arvioina selvitetä: Karpinen – Hänninen – Horne 2020, s. 26.

²⁴ Osittaisjaon mahdollisuudesta ja suhteesta esim. kuolinpesäosuuden luovutuksiin: Verohallinto: Kuolinpesäosuuden luovutuksen verotus. VH/1527/00.01.00/2019, luku 1.

²⁵ Verohallinto: Metsätalouden matkakustannukset. A24/200/2018.

²⁶ Verohallinto: Metsätalouden pääomatulon hankinnassa käytettävien koneiden hankintamenon vähentäminen. VH/2296/00.01.00/2019.

²⁷ Verohallinto: Sukupolvenvaihdos perintötilanteissa. A57/200/2017, kohta 7.3.

²⁸ Tapio 2017, s. 8–9.

maksetaan suurempia sosiaaliturkia kuin todellisen omaisuuden ja tulojen perusteella kuuluisi.

3 Metsävähennys

3.1 Metsävähennyksen unohtumisen ja hukkaamisen ongelmat

Kuolinpesä voi vähentää vainajalta jääneet metsävähennysoikeudet. Perinnönjaossa kuolinpesän käyttämät metsävähennykset jäävät kuolinpesään eikä niitä siirretä osakkaille.²⁹ Vain käyttämättömät metsävähennykset siirtyvät perillisille. Jos perinnönjako tehdään ensin ja sen jälkeen perillinen käyttää metsävähennykset, käytetyt metsävähennykset lisätään luovutusvoittoon, kun perillinen luovuttaa joko perimänsä tai jonkin muun hänen metsävähennysseurannassaan seuratun metsäkiinteistön.³⁰ Jos vähennysoikeutta tuoneita perintönä saatuja metsiä luovutetaan vastikkeettomasti tai verovapaana luovutuksena, metsävähennysoikeus pienenee silloinkin; luovutettujen metsien hankintamenoihin perustuva vähennysoikeus poistetaan kokonaisvähennysoikeuden määrästä mutta käytetty vähennys ei katoa, joten käyttämätön vähennysoikeus pienenee.³¹ Perillisen metsävähennysseurannassa käytetty metsävähennys vaikuttaa siten negatiivisesti niin (verovapaissa tai veronalaisissa) vastikkeellisissa ja vastikkeettomissa jatkoluovutuksissa kuin niiden sekoituksissa.

Muodostuu voimakas kannustin lykätä perinnönjakoa. Kun kuolinpesä käyttää vainajan käyttämättömät metsävähennysoikeudet ennen perinnönjakoa, käytetyt metsävähennykset unohtuvat kuolinpesään; niistä ei aiheudu ongelmia osakkaan muiden metsien verotuksessa tai perinnönjaon jälkeisissä luovutuksissa.

Perinnönjaon jälkeen tehdään usein jäljempänä kuvattuja TVL 48 §:n verovapaita jatkoluovutuksia. Tällöin vainajalta siirtynyt metsävähennysoikeus korvataan luovutushinnasta lasketulla metsävähennysoikeudella. Jos perillinen esimerkiksi perinnönjaon jälkeen myy metsän lapselleen, lapsen metsävähennysoikeus perustuu kauppahintaan ja vainajan käyttämätön metsävähennys menee hukkaan. Kun vainajan kuolinpesässä käytetään vähennysoikeudet ennen perinnönjakoa ja jatkoluovutusta, muodostuu verovapaalla luovutuksella uusi vähennysoikeus hukkaamatta vainajan vähennysoikeuksia. Samalla puukauppa laskee metsän arvoa ja siten luovutushintaa pienentäen varainsiirtoveroakin.

3.2 Arbitraasi luovutustappiosta

Metsävähennyksen unohtumisen räikein tulos on luovutustappion muodostama arbitraasi.³² Kuolinpesän puukaupan verotaso saadaan noin 10 %:iin kuolinpesään unohtuvalla metsävähennyksellä ja yrittäjävähennyksellä. Sitten tehdään perinnönjako ja osakas myy metsän.³³ Metsän hankintameno on perintöverotuksessa käytetty arvo (TVL 47 §), joka perustuu kuolinhetken puustoon. Ennen jakoa tehty puukauppa laskee käypää arvoa mutta ei hankintamenoa. Perillisen myydessä jaossa saadun taimikon, syntyy taimikon perintöverotusarvon ja luovutushinnan erotuksesta luovutustappio, jonka vaikutus perillisen verotuksessa on 30–34 %. Kyse on selvästi epäasiallisesta verontorjunnasta.³⁴

Esimerkki: Kiinteistön arvo perintöverotuksessa on 100 000 euroa ja vainajalla on käyttämätöntä metsävähennystä 30 000 euroa. Kuolinpesä tekee 50 000 euron puukaupan ja käyttää metsävähennystä 30 000 euroa. Metsätalouden tulo on 20 000 euroa, josta vielä tehdään yrittäjävähennys. Sitten kiinteistö jaetaan

²⁹ Verohallinto: Sukupolvenvaihdos perintötilanteissa. A57/200/2017, kohta 5.6.2.

³⁰ Verohallinto: Metsävähennys. VH/2295/00.01.00/2019, kohta 7.1.1.

³¹ Verohallinto: Metsävähennys. VH/2295/00.01.00/2019, kohta 3.4.

³² Koska sukulaisluovutusten luovutusvoittoverovapaus on esim. vakituisen asunnon vastaavasta poiketen epäsymmetrinen, myös sukulaisluovutuksilla voi luoda arbitraasitappion.

³³ Arbitraasi voi syntyä myös esim. yhtymäseurannan päättymistä hyödyntäen. Tappio voi perustua TVL 48 §:n verovapaasta luovutuksesta saatuihin hankintamenoihin ja metsävähennysoikeuksiin.

³⁴ *Määttä, Kalle*: Veropolitiikka – Teoria ja käytäntö. Edita Prima. Helsinki 2007, kohta 4.4.

osakkaalle, joka myy sen 50 000 euron hinnalla ja vähentää perintöverotusarvon 100 000 euroa ja saa 50 000 euron luovutustappion.

4 Luovutusvoittoverovapauden hyödyntämistäjärjestelyt

Metsän sukupolvenvaihdosluovutusten verovapaudella (TVL 48 §) on kolme ehtoa: 1) 10 vuoden omistusaika (vastikkeettomissa saannoissa huomioidaan edellisen omistajan omistusaika), 2) laissa säädetty sukulaissuhde ja 3) luovuttajan oma metsätalouden harjoittaminen.³⁵ Ehdot yleensä täyttyvät, kun luovutetaan perittyjä metsiä, osapuolina ovat osakassisarukset tai osakas ja hänen lapsensa ja metsätaloutta on harjoitettu kuolinpesänä – tyyppiesimerkkeinä metsien lunastaminen ulkopuolisin varoin perinnönjaoissa tai perinnönjakoa seuraava myynti osakkaan lapselle. Monimutkaisempiakin järjestelyitä esiintyy, esimerkiksi ensin perinnönjako ja sen jälkeen vaihtoja perillisten kesken. Epäsymmetrisesti verovapaa tulo muodostaa metsävähennysoikeuksia.³⁶

Yleensä puuston kasvu ja inflaatio nostavat metsän arvoa. Siten kaupan lykkääminen kasvattaa epäsymmetristä veroetua. Jos perinnönjako tehdään hätköiden ja käytetään siinä vastiketta, seuraavaa luovutuskierrosta joudutaan odottamaan vuosikymmen. Jos hakkuita ei aiota tehdä tai vainajan vähennyksiä on jäljellä, kannattaa lykätä jakoa ja antaa metsän kasvaa.

Ilmiötä vahvistaa PerVL:n sukupolvenvaihdoshuojennus. Jos kuolinpesässä on suhteessa metsiin vähäistäkin maatalousomaisuutta, jatkamalla maataloutta saa sukupolvenvaihdoshuojennuksen metsiin.³⁷ Huojennuksessa perintövero lasketaan spv-arvoista,³⁸ jotka ovat maa- ja metsätalousvaroissa matalia suhteessa käypiin arvoihin yleisesti ja tukkimetsissä erityisesti, joten perintövero putoaa murto-osaan normaalista.³⁹ Jos joku perillisistä suostuu ottamaan nopeasti kuoleman jälkeen perinnönjaoissa muuta omaisuutta, hän ei huojennuksia saa. Jos jatketaan kuolinpesänä, kaikki saavat huojennuksen. Huojennukseen liittyy perintöverotuksen toimittamisesta laskettava viiden vuoden jatkoluovutuskarensi. Siksi verotuki kannustaa lykkäämään jakoa ainakin viisi vuotta.

Huojennettun omaisuuden hankintameno on omaisuuden spv-arvo. Yleensä se alittaa hankintameno-olettamat (TVL 46 §), jotka saa vähentää todellisen hankintameno sijaan. Siten huojennus yleensä kasvattaa luovutusvoittoveroa perintöverosäästä enemmän, sillä luovutusvoittoverotuksen verokanta on 30–34 % ja perintövero ensimmäisessä veroluokassa yleensä noin 10 %. Siksi huojennusta ei aina kannata vaatia, jos aikoo myydä omaisuutta.⁴⁰ Metsien jatkoluovutus on usein verovapaa myynti sisaruksille tai lapsille. Silloin pienempi hankintameno kasvattaa verovapaata luovutusvoittoa. Tämäkin verotukien yhdistelmä kannustaa lykkäämään perinnönjakoa.

³⁵ Päätöksen KHO 2010:24 mukaisesti myös kuolinpesässä tapahtunut metsätalouden harjoittaminen huomioidaan osakkaan metsätalouden harjoittamisena arvioitaessa verovapauden edellytyksiä. Silloin KHO asettui eri kannalle kuin päätöksessään 20.8.1999 taltio 2081. Ennen vuoden 2010 päätöstä jouduttiin ensin tekemään perinnönjako ja sen jälkeen odotettiin yhtymässä, että myös henkilökohtainen jatkaminen täyttyi.

³⁶ Epäsymmetriat sopivat huonosti hyvään ja johdonmukaiseen verojärjestelmään: *Niskakangas, Heikki*: Veropolitiikka. WSOYpro. Helsinki 2011, s. 69–70.

³⁷ *Räbinä, Timo*: Maa- ja metsätalouden jatkaminen perintö- ja lahjaverolain 55 §:n sukupolvenvaihdosluovutusta koskevassa säännöksessä. Verotus 3/2011. Joskus vähäinen maatalous kannattaa lahjan esitoimena luoda vain verotuksen vuoksi.

³⁸ Spv-arvo on pääsääntöisesti 40 % varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain (22.12.2005/1142, arvostuslaki) mukaisista arvoista. Jotkin maatilan omaisuserät arvostetaan toisin: Verohallinto: Maatilan sukupolvenvaihdos verotuksessa. A262/200/2017, kohta 2.5.5.3.

³⁹ Verohallinnon päätökset pellon keskimääräisestä vuotuisesta tuotosta ja salaojituslisästä VH/4441/00.01.00/2019 ja metsän keskimääräisestä vuotuisesta tuotosta VH/4438/00.01.00/2019. Kun nämä arvot kerrotaan arvostuslain 7 ja 20 §:ien kertoimilla, muodostuu pieni arvo suhteessa keskimääräisiin hehtaariarvoihin puhumattakaan tukkimetsistä.

⁴⁰ *Lakari, Torsti*: Sukupolvenvaihdoshuojennus tänään – mahdollisuus vai riski? DL 4/2018, kohdat 4 ja 5.

Esimerkki. Perittävään maatalaan kuuluu 120 000 euron metsäkiinteistö, jonka spv-arvo on 10 000 euroa. A saa sukupolvenvaihdoshuojennuksen ja huojennettu vero lasketaan spv-arvosta. Huojennuksen seurantajakson jälkeen A:lle jaetaan metsäkiinteistö, jonka arvo tuolloin on 150 000 euroa. Sen jälkeen A myy kiinteistön TVL 48 §:n mukaiselle sukulaiselle verovapaasti. A saa 150 000 euroa maksaen vain perintöveron 10 000 euron spv-arvosta.

5 Kuolinpesän metsävarojen hyödyt muun omaisuuden verotuksessa

5.1 Metsäomaisuuden käyttö tasoituseränä

Usein ei heti tiedetä, miten kuolinpesän monipuoliset varat halutaan jakaa. Joidenkin omaisuuserien (esim. kesämökit) väliaikainen yhteishallinta on luontevaa, jos kaikki haluavat niitä käyttää.⁴¹ Perinnönjaon jälkeen monen omaisuusesineen yhteisomistus ei ole luontevaa mutta esinettä ei voida jakaa osiin tai muuttaa osaa esineestä rahaksi. Kun esimerkiksi kesämökin kuolinpesähallinto todetaan epätarkoituksenmukaiseksi, yhteisomistussuhde yleensä halutaan päättää. Kesämökkien, osakehuoneistojen ja omakotitalojen arvot myös usein ylittävät yhden perillisen perintöosan arvon.⁴² Silloin vaihtoehtoina ovat myynti ulkopuolisille tai perintöosuuden arvon ylittävän osuuden ostaminen perinnönjaossa ulkopuolisin varoin. Näistä kaupoista seuraa sekä varainsiirtovero että luovutusvoittovero. Tällaisten esineiden luovutusvoittoveroihin ei

ole metsien kaltaisia veroetuja, eikä niiden ostohinnasta saa metsävähennyksen kaltaista etua.⁴³

Jos metsää ei jaeta osittaisjaoilla ennen muuta omaisuutta, se voidaan jakaa osakkaalle, joka ei saa osuutta muista omaisuseristä. Metsä voidaan myös jakaa alueellisesti osiin, metsää voidaan kuolinpesähallinnon jälkeenkin omistaa melko luontevasti yhdessä ja puukaupoilla kuolinpesä saa rahaa tasoituseräksi perinnönjakoon. Näin metsät voivat pienentää tarvetta veroseuraamuksia aiheuttaville muun omaisuuden luovutuksille.

Ilmiötä kasvattaa lesken rooli. Teoriassa perilliset voisivat PK 23:1–3 nojalla vaatia ositusta ja jakoa lesken eläessä. Usein leski on juuri puolionsa menettänyt perillisten vanhempi. Silloin perillisten on vaikeaa kiirehtiä ositusta. Siksi ositus ja perinnönjako tehdään usein vasta leskenkin kuoltua. Kuolemien väliaika tuo kuolinpesään pitkän elinkaaren, jonka aikana omaisuuden arvo nousee suhteessa ensin kuolleen puolison kuolinhetkeen. Silloin lesken kuoleman jälkeen omaisuudessa on piileviä luovutusvoittoverovelkoja.⁴⁴

5.2 Kuolinpesän luovutustappioiden vähentäminen

Perintöverotuksessa asunnon tai kesämökin arvossa ei huomioida eikä muutoinkaan vähennetä myyntikuluja (KHO 2002:25). Ne vähennetään luovutusvoittolaskennassa voitonhankkimiskuluina (TVL 46 §). Usein asunnot ja kesämökit halutaan myy-

⁴¹ Kesämökit voivat myös vaikuttaa kuolinpesien metsien puun tarjontaan. Kuolinpesien metsät tyypillisesti ovat keskimääräistä pienempiä, yhdellä paikkakunnalla ja niillä sijaitsee vapaa-ajan rakennus. *Hänninen, Harri – Karppinen, Heimo – Leppänen, Jussi*: Suomalainen metsänomistaja 2010. Metlan työraportti 208/2011, kohta 3.2. Kesämökin lähimetsissä tuskin tehdään avohakkuita verokannustimien vuoksi. Kuolinpesissä juuri metsän virkistyskäyttötavoitteet korostuvat: *Karppinen – Hänninen – Horne* 2020, s. 30.

⁴² Varsinkin silloin, kun muista varoista (esim. metsistä) tehdään osittaisia perinnönjakoja.

⁴³ Muissakin omaisuserissä verotus voi kannustaa perinnönjaon lykkäämiseen. Yritysomaisuuteen liittyy samankaltaisia verotukien suunnittelukannustimia kuin metsiin. Lisäksi esim. vainajan sijoituksen palautus vapaan oman pääoman rahastosta voidaan verottaa luovutusvoittona kuolinpesällä mutta ei osakkaalla. Verohallinto: Sukupolvenvaihdos perintötilanteissa. A57/200/2017, kohdat 3.4 ja 5.3. Myös sijoitustuotteisiin, kuten säästöhenkivakuutukset, yksilölliset eläkevakuutukset, pitkäaikaisäästämistilit, osakesäästötilit ja kapitalisaatiosopimukset, liittyy monenlaisia kannustimia. Vainajan kuolinpesän ja lesken ositettavaan aviovarallisuuteen voi kuulua sijoitustuotteita, joissa kuolintilanteiden vero- ja muu kohtelu vaihtelee osin riippuen siitä, kumpi tuotteet omistaa. Samaan aviovarallisuuteen voi kuulua myös metsää.

⁴⁴ Verohallinnon ohje Kuolinpesien luovutusvoitot ja -tappiot verotuksessa, VH/147/00.01.00/2019 kuvaa perustilanteet. Siiviliioikeudelliset erityistilanteet, kuten testamentit, osittaisjaot, ennakkoperinnöt ja osituksen sovittelut, monimutkaistavat perustilanteita.

dä ennen jakoa, jotta todellinen markkinahinta voidaan jakaa tasan. Silloin myyntikuluista muodostuu luovutustappio kuolinpesälle.⁴⁵ Kun oikaisujat ovat lyhyitä, perintöverotuksen yliarvostuskin voi aiheuttaa luovutustappion.⁴⁶ Taantuvilla alueilla kiinteistöjen arvotkin voivat laskea. Myös volatiilista sijoitusomaisuudesta, kuten osakkeista, muodostuu tappioita. Kuolinpesän luovutustappiot eivät siirry osakkaille perinnönjaossa.⁴⁷ Perinnönjakoa saatetaan lykätä, kunnes kuolinpesän metsätalouden tuloista on vähennetty nämä tappiot.⁴⁸

5.3 Tonttivaraston laukeamisen suunnittelu

Metsäalueilla voi olla niin kutsuttu laukeamaton tonttivarasto, eli maankäyttö- ja rakennusääntelyn mukaisesti vahvistettuja rakennuspaikkoja. Se muuttuu kiinteistöverotuksessa rakennusmaaksi, kun myyntitoiminta alkaa esimerkiksi yhden rakennuspaikan myynnillä.⁴⁹ Tämä tarkastelu on verovelvolliskohtaista. Osittaisella perinnönjaolla myytävä rakennuspaikka saadaan osakkaalle ja muu tonttivarasto eri verovelvollisille (kuolinpesä). Näin vältetään muiden tonttien kiinteistöveroitus. Joskus tämäkin kannustaa lykkäämään perinnönjakoa.

Osittaisjako voidaan helposti tehdä myyntimahdollisuuden auetessa, mutta perinnönjakoa ei voi perua.

6 Hallintaoikeustestamenttien rooli metsien ajautumisessa kuolinpesähallintoon

Hallintaoikeustestamentti on tavallinen perintöverosuunnittelukeino. Usein puoliset määräävät toisilleen elinikäisen hallintaoikeuden. Tällöin perintöverotuksessa tehdään vähennys, joka lasketaan PerVL 10 §:n ikäkertoimella ja yleensä kaavamaisella 5 % vuotuistuotolla.⁵⁰ Ikäkertoimen ollessa kuusi perinnön käyvästä arvosta vähennetään 30 % (6x5 %). Usein testamentilla tavoitellaan vähennystä, ei lesken aseman turvaamista.⁵¹ Vaikka alkujaan haluttaisiin turvata elatus, testamentin tekemisen ja kuoleman välillä voi kulua pitkä aika. Puolison kuolinhetkellä leskellä ei välttämättä ole kulutustarpeita, joita testamenttia tehtäessä ajateltiin.⁵² Testamentin vaikutus silti on vahva. Mielen muuttuminen pitää osoittaa esimerkiksi laatimalla uusi testamentti tai hävittämällä vanha.⁵³

Hallintaoikeusvähennys on kaavamainen. Kun kohteena on koko jäämistö, vähennys lasketaan samoin perustein hyvin erilaisiin omaisuuseriin.

⁴⁵ Merkittäviä myyntikuluja voi syntyä esim. kiinteistönvälittäjän palkkioista ja asunnon venyvän myyntiajan hoitovastikkeista. Vähennyskelpoisista myyntikuluista: Verohallinto: Omaisuuden luovutusvoitot ja -tappiot luonnollisen henkilön tuloverotuksessa. VH/330/00.01.00/2019, kohta 9.

⁴⁶ Perintöverotusarvoa usein oikaistaan, kun toteutunut myyntihinta osoittaa perukirjaa luotettavammin omaisuuden arvon kuolinhetkellä. Oikaisuvaatimuksen määräaika on kolme vuotta vainajan kuolinvuodesta. Perintöverotuksen verovuosi on PerVL 24 §:n mukaisesti kuolinvuosi. Oikaisujen määräajat lasketaan verovuodesta (PerVL 43 §) verotusmenettelystä annetun lain (18.12.1995/1558) mukaisesti, jonka 64 § säättää kolmen vuoden määräajan. Nykyisin hankintameno voi helposti lukittua virheeliseksi ennen myyntiä. Aiemmin määräajat olivat huomattavasti pidempiä.

⁴⁷ Verohallinto: Kuolinpesien luovutusvoitot ja -tappiot verotuksessa. VH/147/00.01.00/2019, kohta 4.

⁴⁸ Tuloverolain 50 §:n muutos (17.12.2015/1546) pidensi luovutustappioiden vähennysaikaa ja mahdollisti niiden vähentämisen muista pääomatuloista. Siten kannustin on uusi.

⁴⁹ Verohallinto: Kiinteistöverolain soveltamisohje. VH/187/00.01.00/2020, kohta 3.1.4.

⁵⁰ Verohallinto: Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa. VH/5096/00.01.00/2019, kohta 6.2.

⁵¹ Verosuunnittelu voi kostautua esim. sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuissa. Verosäästö voi kulua monikertaisesti palvelumaksuihin. Esim. metsän laskennallinen vuosituotto huomioidaan hallintaoikeuden haltijan palvelumaksujen määrittämisessä. Esim. asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (9.10.1992/912) 28a §. Hallintaoikeustestamenteja laadittaessa verokysymysten rinnalla ei aina pohdita asiakasmaksuvaikutuksia.

⁵² Asiantuntijaneuvojienkin on vaikeaa kehottaa tuoretta leskettä harkitsemaan, kannattaako ottaa vastaan hallintaoikeustestamenttia ainakaan kokonaan ottaen huomioon avioliittolain erilaiset säännökset sekä kunkin jäämistön varoihin kuuluvan esineen yksityisoikeudelliset ja verotukselliset piirteet. Kun hallintaoikeuteen on ryhdytty, siitä luopuminen on lahja perillisille. Verohallinto: Hallintaoikeus omaisuuden luovutuksen verotuksessa. VH/2674/00.01.00/2018, kohta 2.2.2.

⁵³ *Aarnio, Aulis – Kangas, Urpo*: Suomen jäämistöoikeus II. Alma Talent 2015, luku XIV.

Osassa tuotto irtoaa automaattisesti (pörssiosake ja vuokrahuoneisto), osassa erillisin toimin (metsä tai kapitalisaatiosopimus). Joissakin hallintaoikeuden kohde-esineissä pääoma-arvo kasvaa hallinta-aikana edes inflaation verran, osassa enemmän ja osassa ei lainkaan. Niin määrältä kuin kestolta kaavamainen vähennys johtaa yli- tai alivähentämiseen riippuen siitä, kauanko hallitsija elää, paljonko tuottoa tosiasiallisesti irtoaa ja säilyykö pääoman arvo esineessä.

Keskinäisissä testamentteissa kokonaisuutta monimutkaistaa kohdeomaisuuden kuuluminen (yleensä) osittamattomaan aviovarallisuuteen. Osittettavan varallisuuden tuotto ositusperusteeseen (kuolema) ja osituksen välillä kuuluu osituksen piiriin.⁵⁴ Jos hallintaoikeus kestää pitkään, lesken ja kuolinpesän varat usein sotkeentuvat verrattain paljon eikä hallintaoikeuden tuottoja erityisesti erotella lesken omista varoista tai eläkkeistä ja muista tuloista. Usein vasta leskenkin kuoltua selvitetään tällaisia asioita.⁵⁵

Metsien kohdalla ei myöskään ole ilmoitusseurantaa siitä, missä tahdissa hallintaoikeuden haltija hakkuita tekee ja pysyvätkö hakkuut kasvutahdin mukana. Käytännössä kaavamaista vähennystä vastaavia hakkuita ei välttämättä tehdä hallinta-aikana, jonka pituuskin vaihtelee eliniästä riippuen. Jos hakkuita ei ole tehty, metsän arvo kuolinhetkellä on selvästi korkeampi kuin ensin kuolleen puolison kuolinhetkellä ja kaavamainen vähennys on edullinen. Usein vastaavia arvonnousuja on myös muissa omaisuserissä. Jos hallintaoikeusajan hakkuut ovat pieniä, lesken kuollessa hakkuupotentiaalia yleensä on. Hallintaoikeutensa perusteella leski ei voi käyttää vainajan metsävähennysoikeuksia⁵⁶, joten lesken kuollessa myös metsävähennyksiä voi olla käytettävissä.

Testamenttihakintaoikeus ei voi loukata lakiosaa ja lakiosaperilliset voivat vaatia lakiosansa ilman hallintaoikeuden rasiusta (PK 7:5). Tämä tyypillisesti edellyttää lakiosailmoituksen tekemistä leskeksi jääneelle vanhemmalle vastoin juuri kuolleen toisen vanhemman viimeistä tahtoa.⁵⁷ Yleensä kynnys toimelle on korkea ja rajautuu lapsiin, joilla on ollut erimielisyyksiä vanhempien kanssa, tai uusperheisiin, joissa kaikki perilliset eivät ole yhteisiä.⁵⁸ Metsänomistusrakenteen kannalta hallintaoikeustestamentti usein johtaa siihen, että kuolinpesät ovat pitkään jakamatta ja sellaisen vanhan ihmisen hallinnassa, joka ei tuloja kaipaakaan. Samalla lesken kuolinhetkellä muodostuu kahden peräkkäisen kuolinpesän tilanne ja jonkun osakkaisista kuollessa puolisoiden kuolemien välissä myös sisäkkäinen kuolinpesä.

Sinällään hallintaoikeustestamentin täysimääräinen käyttäminen ei estä osituksen ja perinnönjaon tekemistä. Tämä usein myös turvaisi lesken aseman parhaiten. Leski saisi osituksessa jotain omaisuutta, jota saa myydä ja hallita kysymättä keneltäkään mitään. Lisäksi hän saisi hallintaoikeuden johonkin toisten omaisuuteen, jota hän voisi käyttää itse (esim. kesämökki) tai josta hän saisi tuloja (esim. metsä). Silloin lesken kuollessa ensin kuolleen puolison (jo ositettu ja jaettu) omaisuus vapautuu perillisille ilman toimia. Lisäksi lesken jälkeinen pesänselvitys olisi yksinkertaisempaa, kun kuolinpesien välinen ositus ei olisi toimittamatta eikä muodostu kahdesta perintöverotuksesta laskettavan hankintamenon aiheuttamaa piilevää luovutusvoittoverovelkaa. Tällaisia toimia perillisten on kuitenkin kiusallista ehdottaa leskelle.

Usein alkujaan perintöverotuksen vuoksi tehty hallintaoikeustestamentti aiheuttaa monimutkaiseen kuolinpesärakenteeseen ajautumisen. Lesken kuol-

⁵⁴ *Lohi, Tapani*: Aviovarallisuus oikeus. Alma Talent 2016, kohdat 3.5.1 ja 9.2.

⁵⁵ Tämä johtaa monimutkaisiin selvityksiin perunkirjoituksessa, joista tarkemmin: Verohallinto: Ensin kuolleen puolison tai lesken jälkeisessä perintöverotuksessa tarvittavat tiedot. A53/200/2016.

⁵⁶ Verohallinto: Metsävähennys. VH/2295/00.01.00/2019, kohta 6.2.

⁵⁷ Lakiosan voi perintöverotuksessa tehokkaasti vaatia myös osittain (KHO 2013:52).

⁵⁸ Hallintaoikeuksista voi syntyä riitoja yllättävissä tilanteissa, kuten metsäpalot tai myrskytuhot. Silloin myös verotuksessa nousee erityisongelmia. Verohallinto: Hallintaoikeuden kohteena olevan maatilaa ja yrityksen tulojen verotus. VH/2481/00.01.00/2019.

lessa joillekin voi tulla yllätyksenä erilaiset edellä käsitellyt veroedut, jotka kannustavat lykkäämään perinnönjakoa edelleen. Toisten käsiin tulee monimutkainen ja vaikeasti hallittava kuolinpesänippu.

7 Veroedut suhteessa kuolinpesän hallintotaakkaan

Kaikki edellä kuvatut verojärjestelmän rakenteet kannustavat toimimaan kuolinpesänä. Niihin vertailtavana vastapainona ovat kuolinpesänä toimimisen hallintotaakka ja riskit riidoista. Veroedut ovat konkreettisia ja nopeasti realisoituvia, kun taas haitat voivat tuntua kaukaisilta ja olla enemmän vakuutustyyppisiä. Jos riitoja ei vielä ole, haitat voivat tuntua teoreettisilta.

Hallinnollisia riskejä voi olla vaikeampaa ymmärtää kuin esimerkiksi veroprogression ja käytetyn metsävähennyksen unohtumisen etuja. Metsä on myös vakaata ja ennustettavaa omaisuutta, ainakin verrattuna moniin muihin tulonhankkimisomaisuuksiin ja sijoituksiin. Siksi metsien veroetujen kypsymistä voidaan odottaa esimerkiksi yrityksiä helpommin. Silloin järjestelyjä on helpompi tehdä verotuksen ehdoilla.

Jos verojärjestelmä tai olosuhteet muuttuvat, perinnönjako voidaan tehdä nopeasti. Sen sijaan tehtyä perinnönjakoa ei saa tekemättömäksi. Järkevä toimija lykkääkin peruuttamattomia ja mahdollisesti epäsuotuisia toimenpiteitä, joiden myöhentämisestä ei aiheudu haittaa. Nyt pääomatulojen progressiosta kärsivät ihmiset saattavat katua suhteellisen pääomatuloverokannan vallitessa tehtyjä perinnönjakoja.

Taloudellisten seikkojen ohella perinnönjakoihin vaikuttavat ihmissuhdekysymykset ja lesken rooli. Erityisesti pitkien avioliittojen päättyessä kuolemaan osituksen kohteena on lesken ja vainajan eletty elämä. Tämä vääjäämättä rajoittaa perillislähtöisiä verotuksen edullisuuslaskelmia. Nämä tekijät katoavat lesken kuolinhetkellä. Tie verosuunnitteluun ja riitoihin helposti alkaakin leskiäidin hautajaisista.

Verojärjestelmässä on siten vahvat mutta veropoliittisesti kyseenalaiset kannusteet harjoittaa metsätaloutta kuolinpesänä. Yhteiskunnan etu kaiken omaisuuden osalta olisi, että kuolinpesähallinto olisi lyhyt välivaihe, ei pysyvä toimintamuoto. Nykyisin tämä ei aina ole kuolinpesän osakkaiden etu.

Tilanne vie legitimitettä perinnönjakoihin kannustavalta julkisesti rahoitetulta informaatio-ohjaukselta. Oikeusvaltion informaatio-ohjauksen pitää olla oikean tiedon kertomista eikä harhaanjohtavaa propagandaa. Myös perinnönjaon kielteiset seuraamukset pitäisi rehellisesti kertoa. Jos verotuksessa ei ole muutosvalmiutta, pitäisi perinnönjakoon kannustamisen sijaan minimoida kuolinpesähallinnon byrokratia- ja riitahaittoja.

8 Verotuksen mahdolliset korjausliikkeet

8.1 Reunaehdot korjaustoimille

Perustuslain (11.6.1999/731, PL) 81 §:n mukaan verotuksen tulee perustua lakiin. Ansio- ja pääomatulot, lahjat ja perinnöt onkin säädetty veronalaisiksi avoimina pykälinä, jolloin niihin mahtuvat monenlaiset erät. Kun säädetään esimerkiksi metsien tuloille, lahjoille tai perinnoille erityiskohteluita, tarvitaan tarkkaa sääntelyä erityiskohtelun tunnistamiseen ja ratkaisemiseen.

Liikkumavaraa rajaavat myös PL 6 §:n yhdenvertaisuuskysymykset, jos jollekin verovelvollisryhmälle halutaan muita edullisempi tai epäedullisempi asema. Yhdenvertaisuudesta saatiin vuonna 2016 sekä perustuslakivaliokunnan lausuntoja⁵⁹ että päätös KHO 2016:180. Käsiteltävänä olivat veroetuja antava metsälahjavähennys ja hyvätuloiset eläkeläiset epäedulliseen asemaan asettava eläketulon lisävero. Poikkeussäännösten säätämisedellytys on, että 1) poikkeus normaalista säädetään perustuslain kannalta hyväksyttävään tarkoitukseen, jollaisia olivat esimerkiksi sukupolvenvaihdosten edistäminen tai työn tarjonnan lisääminen, 2) etu aidosti kohdistuu tähän tarkoitukseen ja 3) poikkeuksen suuruus on määrältään hyväksyttävässä suhteessa tavoiteltaviin

⁵⁹ PeVL 52/2016 vp ja 53/2016 vp.

päämääriin. Hyväksyttävä tarkoituskaan ei oikeuta minkä tahansa suuruista poikkeusta.⁶⁰

Kannustimet perinnönjakoon ovat hyväksyttävä tavoite, sillä pitkäaikainen kuolinpesähallinto ei ole koko oikeusjärjestelmän eikä minkään oikeudenalan kannalta tavoiteltavaa. Metsäpoliittiset tavoitteet tilusrakenteesta ja puun tarjonnan lisäämisestä ovat siten sopusoinnussa muiden oikeudenalojen tavoitteiden kanssa. Verotuksen monimutkainen rakenne myös johtaa siihen, ettei täydellistä neutraalisuutta ja yhdenvertaisuutta voida saavuttaa, aina jotakuta verotetaan toisia ankarammin. Nykyisin epäsuhta on usein kuolinpesän hyväksi. Tilanteen kääntäminen olisi varmasti sopusoinnussa perustuslain kanssa, kunhan se tehtäisiin huolellisesti ja valiten vaikuttavat keinot. Varsinkin, kun mahdollisesti ankarammasta kuolinpesäverotuksesta pääsee eroon yksinkertaisesti jakamalla perinnön.

Myös Euroopan unionin valtioneuvoston sääntelyyn reunaehdot pitää huomioida. Verojärjestelmän normaalit rakenteet muodostavat viitejärjestelmän. Siitä ei saa poiketa valikoivilla verotuilla, jotka vääristävät kilpailua. Pienempiä tukia voi antaa niin kutsuttuna *de minimis* -tukena. Nämäkin seikat on otettava huomioon, jos harkitaan sääntelymuutoksia.⁶¹

Mielestäni tulisikin esimerkiksi selvittää, onko kuolinpesän erillisverotus ansiotulojen osalta valtiontukea. Suomen eriytettyssä verojärjestelmässä ansiotuloiksi luokiteltavia tuloja ei juurikaan muodostu kuolinpesille. Maatalouteen lähinnä verrattavissa on yksityisen elinkeinonharjoittajan toiminta, jonka osalta kuolinpesän erillisverotukselle on erikseen säädetty määräaika (TVL 17 §). Osakeyhtiöissä joka tapauksessa maksetaan yhteisövero ja

ansiotulo-osingot ovat harvinaisia. Henkilöyhtiöissä monet yksityisoikeudelliset ja verotukselliset seikat, kuten vastuunalaisten yhtiömiesten henkilökohtainen velkavastuu sekä päällekkäiset seurannat, joita saman omaisuuden kuuluminen ositettavaan aviovarallisuuteen, jaettavaan perintöön ja yhtiöoikeudelliseen kokonaisuuteen aiheuttavat verotuksessa ja yksityisoikeudessa, käytännössä tekevät pitkäaikaisen kuolinpesänä jatkamisen vaikeaksi. Siten ansiotuloveroetu tosiasiallisesti kohdentuu lähinnä maatalouteen ja on paljon suurempi kuin esimerkiksi tasausvarauksen antamat edut, joiden valtioneuvoston tuloon on keskusteltu.⁶² Etu vaikuttaa varsin valikoivalta yhden toimialan veroodulta, joka on lisäksi toisilta toimialoilta erityistoimin estetty. Jos ansiotulojen erillisverotus katsottaisiin kielletyksi valtiontueksi, maatalojen perinnönjaot varmasti edistyisivät.

Verojärjestelmässä verotettava tulo lasketaan tiettyssä järjestyksessä tehtävien verrattain monimutkaisten laskentakaavojen mukaisesti. Esimerkiksi metsätalouden tulo lasketaan ensin 2c-lomakkeen tai -lomakkeiden kautta tiettyssä järjestyksessä⁶³ ja sen tulos siirretään yleisempään tulolaskentaan yhdistymään ensin muihin pääomatuloihin, niiden vähennyksiin ja lopulta muihinkin tuloihin.⁶⁴ Lopulliset tulolaskennat tehdään verovelvolliskohtaisina (esim. kuolinpesällä), mutta 2c-lomakkeen seuranta voi koskea montaa verovelvollista. Perintöverossa peruslaskenta tehdään yhtenäisenä perintöveropäätöksenä yhden perillisten yhteisen veroilmoituksen (perukirja) tietosisällön pohjalta. Perukirjalla on myös verotuksen ulkopuolisia käyttötarkoituksia ja lisäksi perintöverotuksen päätöksillä verojärjestel-

⁶⁰ Perustuslain reunaehdoista esim. *Urpilainen, Matti*: Eläketulon lisävero ja metsälahjavähennys perustuslakikysymyksinä. Verotus 2/2017, *Nykänen, Pekka*: Perustuslain yhdenvertaisuuden vaatimus ja välitön verotus. Oikeus 2/2017 sekä *Linnakangas, Esko*: Kansanvalta, ikä ja vero-oikeus. Grano. Helsinki 2020, s. 21–35.

⁶¹ Valtiontuen kriteereistä esim. *Alkio, Mikko – Hyvärinen, Olli*: Valtiontuet. Alma Talent 2016, jaksot 4 ja 7, *Määttä, Kalle*: Verolakien tulkinta. Edita. Helsinki 2014, s. 195–200 ja hallituksen esitys eduskunnalle laiksi maatilatalouden tuloverolain 10 a §:n muuttamisesta (HE 319/2018 vp).

⁶² *Salokoski, Jari*: Muistio valtioneuvoston kokouksesta ja varauksen laajentamiseen liittyvistä kysymyksistä. 22.2.2019 ja *Kiviranta, Esko*: Tasausvarauksen korotus kaatui kokoukseen. Käytännön Maamies 3/2019.

⁶³ Metsätalouden tulon laskentajärjestelmästä, joka on koodattu tietokonejärjestelmiin, esim.: Verohallinto: Metsälahjavähennys. A171/200/2017, kohdat 3.2 ja 4.2.

⁶⁴ Koko tulonlaskentajärjestelmästä: Verohallinto: Verotettavan tulon laskeminen henkilöverotuksessa. VH/889/00.01.00/2020. Pohdittaessa esim. ohjaavan veropolitiikan välineitä metsäverotukseen pitää muistaa, että metsänomistajalla voi olla mitä tahansa muita tuloja ja vähennyksiä. Ne pitää laskentajärjestelmässä sopeuttaa kulloiseenkin erityisvälineeseen.

män rakenteessa on suoria yhteyksiä tuloverotukseen, kuten TVL 47 §:n mukainen hankintamenon muodostuminen. Varainsiirtoverotus taas kiinteistöjen, kuten metsien, osalta on sidottu Maanmittauslaitoksen (MML) omaisuusrekisteröinteihin, jotka muodostavat perustan myös kiinteistöverotuksen vaatimille rekistereille. Näin muodostuu henkilöiden omaisuuden verotuksen järjestelmän perusrakenne.

Verohallinnolla on yhtenäinen tietojärjestelmä, joka perustuu verojärjestelmän perusrakenteeseen. Verovelvollisen tiedot pyritään sitomaan Y- tai henkilötunnukseen. Silloin toisiinsa liittyvät tiedot siirtyvät mahdollisimman helposti muihin käyttötarkoituksiin. Menettely tehostaa ja digitalisoi verotuksen toimittamista mutta luo investointikustannuksia poikkeuksille perusrakenteesta. Jos jollekin verovelvollisryhmälle tai omaisuserälle säädetään poikkeuskohtelu, tietojärjestelmä rakenteita ja prosesseja täytyy muuttaa. Mitä suurempia poikkeuksia perusjärjestelmästä tehdään, sitä isommat investointikustannukset ovat. Lisäksi jotkut veromallit mahdollistavat verovalvonnan siirtämisen pääosin tai kokonaan tietokoneille, kun taas toiset veromallit vaativat tapauskohtaista virkamiesarviointia.

Kun ohjaavalla veropolitiikalla pyritään muuttamaan kansalaisten käyttäytymistä, on arvioitava paitsi verovelvollisten käyttäytymisvaikutukset myös nämä hallinnolliset kustannukset. Jos pienelle ryhmälle tehdään vaikeaa erityissääntelyä, koodaamis- ja hallintokulut saattavat olla merkittävämpiä kuin vaikutus verokertymään tai tavoiteltavat verotuksen ulkoisvaikutukset. Ohjaavan veropolitiikan

hyötyjen pitää siten oikeuttaa paitsi muutokset veroatakassa myös tietojärjestelmä- ja muut hallinnolliset kustannukset. Valtiontalouden tarkastusviraston (VTV) mukaan verolainsäädännön muutokset eivät ole tukeneet Verohallinnolle asetettuja tavoitteita verotuksen automaation lisäämisestä.⁶⁵ Käyttäytymisvaikutuksia pitäisikin tavoitella kustannustehokkaalla säädöstekniikalla. Tulevaisuudessa erilaisissa verotuksen sidosryhmissä ja etujärjestöissä saataan yllättyä siitä, millaisia rajoitteita tietojärjestelmien rakenteet aiheuttavat veropolitiikalle. Tämä kannattaa huomioida jo tavoitteita asetettaessa.

Tehokkaassa verotuksessa tarvittava tieto saadaan mahdollisimman täydellisenä ja oikeana verotuksen perusteeksi matalin kustannuksin. Näin tapahtuu esimerkiksi puun ostajien toimittamissa ennakonpidätyksissä, joista puukauppatiedot saadaan pääosin valmiina tietovirtoina Verohallinnon tietojärjestelmiin. Vastaavia tietovirtoja muodostuu myös metsäkiinteistöjen luovutuksista kaupanvahvistajilta ja MML:stä.⁶⁶

Sekä TVL 48 §:n että PerVL 55 §:n verotukien liikkumavaraa metsäverotuksessa rajoittaa niiden säättäminen samassa lainkohdassa yritysvarallisuuden vastaavan verotuen kanssa. Pykälän avaaminen pakottaa arvioimaan myös muutosten vaikutukset yrityksiin.⁶⁷ Yritykset ovat verotukien pääkohde, joten sääntelyä ei voi muuttaa metsien ehdoilla. Tilannetta mutkistavat yritysvarallisuuden perustuslailliset kyseenalaisuudet.⁶⁸ Jos sääntely avataan, lainkohdat voivat päätyä perustuslakivaliokunnan käsittelyyn. Osa poliittisista toimijoista on avoimesti kertonut, ettei perustuslakivaliokunnalle haluta

⁶⁵ VTV: Verolainsäädännön selkeys – Tuloverolain muutokset 2006–2017. Laillisuustarkastuskertomus 18/2018. VTV:n aiheellinen kritiikki pitäisi ottaa vakavasti. Apulaisoikeusasiamies kritisoi (EOAK/3379/2018) nykyistäkin automaatiota. Jos tavoitellaan automaation lisäämistä, mutta säädetään uutta tai pidetään voimassa vanhaa automaatiomenettelyyn soveltumatonta verolainsäädäntöä, tulokset ovat huonoja. Kun asetetaan ristiriitaisia tavoitteita ja käytetään eri suuntiin ohjaavia keinoja, voivat kaikki tavoitteet jäädä saavuttamatta ja luodaan pelkästään hallintotaakkaa ja turhia kustannuksia.

⁶⁶ Veropolitiikassa pitäisi punnita kokonaisuuden aiheuttamia kumulatiivisia sääntelykustannuksia. Siis kaikki ne kustannukset, joita sääntelyn laatiminen, noudattaminen ja täytäntöönpano kokonaisuudessaan aiheuttavat. *Tala, Jyrki*: Laki ei ole ilmais-hyödyke – Sääntelyn kustannusten ja niiden hillitsemisen tarkastelua. Lakimies 1/2016, s. 23. Ennen selvityksiä sektoritoimijoille ei pitäisi luvata sääntelymuutoksia.

⁶⁷ Myös yritysten sukupolvenvaihdosten sääntelymuutostarpeista on kirjoitettu: *Lindgren, Juha*: PerVL:n muuttamisen ja tul-kinnan ongelmia. Verotus 2/2020.

⁶⁸ *Mattila, Pauli*: Pari näkökulmaa sukupolvenvaihdosten verotukseen. Verotus 4/2018.

antaa valtiosäännön mukaista mahdollisuutta arvioida lainsäädännön perustuslainmukaisuutta.⁶⁹ Ilman poliittisia uudelleenarviointeja verotuet ovat siten metsienkin osalta sääntelymuutosmahdollisuuksien ulkopuolella.⁷⁰

Nämä reunaehdot pitää huomioida harkittaessa säädösmuutoksia, joilla pienennettäisiin etuja kuolinpesänä toimimiselta realistisin ja kustannustehokkain keinoin.

8.2. Progressio-ongelma

Kuolinpesien progressiomekanismia on vaikeaa perustella millekään omaisuudelle ja sen merkitys kasvaa entisestään, jos progressio vastaisuudessa kiristyy. Nykyistä oikeustilaa tuskin kukaan erityisesti halusi säätää. Pääomatuloverotuksen progressiosta vain päätettiin osana laajempaa valtiontaloudellista päätöksentekoa, jossa ei selvitetä ja ratkota suurten linjojen vaikutuksia yksityiskohtiin.⁷¹

Ilmiö on valitettavan yleinen verotuksessa. Hallitus, joka sääti pääomatuloveron progressiiviseksi, esimerkiksi päätti muutamassa kuukaudessa uudistaa noteeraamattomien osakeyhtiöiden verotusta kolmella eri tavalla⁷² ja perui säätämiään verokannustimia muutamassa kuukaudessa niiden voimaantulosta.⁷³ Kun verojärjestelmän ydin (osakeyhtiöiden perusveromallit) säädettiin näin, pääomatulo-

verotuksen progression vaikutuksia metsäverotukseen tuskin selvitettiin mitenkään. Keskeinen kannustin kuolinpesänä toimimiseen perustuu lähinnä sattumaan.

Neutraalisuutta voitaisiin parantaa monin tavoin. Kuolinpesien pääomatuloveroprosentti voisi olla aina korkein säädetty pääomatuloveroprosentti; kuolinpesänä toimisesta ei koskaan saisi hyötyä, mutta perinnönjako usein alentaisi verotusta. Uudistus olisi hallinnollisesti yksinkertainen, sillä se ei vaadi uusia arvioita, tietovirtoja tai seurantoja.

Kuolinpesän elinkeinotoiminnan tulot verotetaan kolmannen kuolemaa seuraavan vuoden jälkeen osakkailla. Mallin laajentaminen korjaisi progressio-ongelman mutta loisi uusia kuolinpesän sivuuttamisen laajuudesta riippuvia ongelmia. Jos vain osa tuloista sivuutetaan, syntyisi siirtymäongelmia esimerkiksi tappioissa ja veloissa, joita ei olisi helppo jakaa luotettavasti sivuutettuihin ja sivuuttamattomiin. Vaikka kuolinpesät sivuutettaisiin juoksevassa tuloverotuksessa, niitä lienee vaikeaa sivuuttaa luovutusvoittoverotuksessa, varsinkaan kasautuvissa kuolinpesissä, taikka perintö- ja lahjaverotuksessa ja varainsiirtoverotuksessa. Verovelvollisille olisi vaikeaa, jos kuolinpesä kirjavasti joko olisi olemassa tai sitten ei. Ansiotulojen suuri taloudellinen epäsuhta pitäisi korjata suurtenkin sekavuuksien uhallalla. Sekin saattaisi ratketa helpommin jonkin-

⁶⁹ Poliittinen tahto välttää perustuslakivaliokunnan käsittely on avoimesti kerrottu medialle. Helsingin Sanomat: Hallitus muuttanee nyt perintöveron muutosesitystä – alaikäisille ei sittenkään huojennusta yrityksen perintötilanteessa. 21.10.2016, klo 15:43.

⁷⁰ Kiinteistöverotuksen arvostusperusteiden muutos voi johtaa PerVL 55 §:n avaamiseen, kun pitäisi ottaa huomioon muuttuvat kiinteistöjen verotusarvot. Esim. maatalouden tuotantorakennuksille saatetaan aiemmasta poiketen muodostaa rakennuksen ominaisuuksiin perustuvat verotusarvot. Valtionvarainministeriön säädösvalmisteluhanke: HE kiinteistöjen arvostamisperusteet – Hallituksen esitys laeiksi varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain, kiinteistöverolain sekä verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta. VM115:00/2018.

⁷¹ Valtiontalouden tarkastusvirasto: Finanssipolitiikan tarkastuksen ja valvonnan vaalikausiraportti 2011–2014. 20/2014 vp, s. 30–31 ja 37–41.

⁷² Vaalikauden alussa hallitus pudotti kevennetyt osingot 90 000 eurosta 60 000 euroon syksyllä 2011. Laki tuloverolain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta 1515/2011. Keväällä 2013 alkoi pääomatuloverotustakin koskenut sekava uudistus. Ensin hallitus ilmoitti, että kevennetyjen osinkojen katosta ja ansiotulo-osingoista luovutaan kokonaan, kevennetyistä osingoista pääomatuloa on 25 % ja tuottokorko lasketaan 9 %:sta 8 %:iin. Muut osingot olisivat kokonaan pääomatuloa. Valtioneuvoston tiedote: Hallitus on sopinut valtiontalouden kehyksistä: Vahva panostus kasvuun, työllisyyteen, oikeudenmukaisuuteen ja vakautteen. 135/2013. Seuraavaksi osinkotuloille sittenkin asetettiin 150 000 euron katto ja sen ylittävistä osingoista on veronalaista pääomatuloa 85 %, ansiotulo-osingoista aiottiin vielä luopua. Valtioneuvoston tiedote: Hallituspuolueiden puheenjohtajat sopivat tarkistuksista osinkoveroudistukseen. 153/2013. Kun päätösten vaikutuksia oli vähän selvitetty, ansiotulo-osingot säilytettiin. Laki tuloverolain muuttamisesta 1237/2013.

⁷³ Sama hallitus päätti T&K-vähennyksestä kevään 2012 kehysriihessä ja perui sen jo verovuodelta 2015. Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014, s. 45.

laisella kuolinpesän ansiotulot tavanomaisilla raja-veroasteilla verottavalla laskennallisella säännöllä. Malli oikeutettaisiin karkean hallinnollisena keinona huomioida osakkaiden muut tulot, kun tarkkan verotuksen piiriin pääsisi helposti perinnönjaolla.

Progressio-ongelma ratkeaisi myös progressiosta luopumalla tai edes lieventämällä sitä, mutta asiaa tuskin ratkaistaan metsäverotuksen, saati kuolinpesien metsäverotuksen, lähtökohdista. Yksinkertainen keino korjata progressio-ongelmaa ja kannustaa jakoihin olisi yrittäjävähennyksen poistaminen kuolinpesiltä. Rajauksen tarve kasvaisi, jos yrittäjävähennyksellä olisi maksimimäärä.⁷⁴ Muutoin kuolinpesän avulla maksimimäärä monistuisi.⁷⁵

8.3 Metsävähennyksen rakenne

Metsävähennyksen perusongelma on sen seuraaminen helposti muuttuvassa seurantayksikössä, josta käytetyt metsävähennykset eivät siirry eteenpäin. Ongelma koskee paitsi kuolinpesiä myös metsäyhtymiä ja puolisoiden metsätaloutta.⁷⁶ Valuvika voitaisiin korjata monella tavalla. Metsävähennys voitaisiin muuttaa viimeistään seurantayksikön päättyessä tulouttavaksi varaukseksi.⁷⁷ Käytetty metsävähennys voisi siirtyä jatkajille vastikkeettomissa saannoissa tai seurantayksikön päättyessä, kun sitä ei lisätä luovutusvoittoon. Metsävähennys voitaisiin muuttaa vähennykseksi, joka tehtäisiin osakkaille eri seurantayksiköistä jaetuista metsätalouden tuloista.⁷⁸ Kaikki vaihtoehdot olisivat parannuksia nykytilaan sekä kuolinpesissä että muutoinkin.

Kuolinpesän erityisongelma voitaisiin ratkaista esimerkiksi siten, että kuolinpesä ei saa tehdä metsävähennystä lainkaan, mutta perinnönjaossa vainajan käyttämätön metsävähennys siirtyisi osakkaille. Kun vainajan käyttämättömän metsävähennyksen hyödyntäminen vaatisi perinnönjakoa, niihin muodostuisi voimakas kannustin. Jos lisäksi kuolinpesän pääomatulot verotettaisiin aina korkeimmalla pääomatuloprosentilla eikä kuolinpesä saisi yrittäjävähennystä, perinnönjakoa varmasti tehtäisiin. Jos progressio-ongelmaa ja metsävähennyksen rakenneongelmia ei korjata, on vaikeaa neutraloida niiden kannustimia esimerkiksi uusien verotuin. Uusien monimutkaisten verotukien perustuslainmukaisuuden selvittäminenkin on haastavaa, jos samalla pitäisi kertoa, miksi ei haluta poistaa nykyisiä kannustimia toimia kuolinpesänä.

8.4 Menovarauksen poistaminen

TVL 111 §:n menovarauksen voi tehdä 15 %:sta metsätalouden tuloa. Sen avulla tulojen verotus voidaan siirtää vuoteen, jona metsänhoidosta aiheutuu menoja. Verojärjestelmää voitaisiin yksinkertaistaa luopumalla menovarauksesta. Jos menovaraus poistettaisiin, luonnollisten henkilöiden verotuksessa metsätalouden menot voitaisiin yleensä vähentää alijäämähyvityksen kautta, vaikka puunmyyntituloja ei olisikaan.⁷⁹ Sen sijaan kuolinpesällä yleensä ei ole ansiotuloja, jolloin muodostuisi kannustin perinnönjakoon. Menovaraus voitaisiin poistaa vain kuolinpesiltä, jos luonnollisten henki-

⁷⁴ Lehtitietojen mukaan tätä harkittiin kevään 2019 hallitusneuvotteluissa. Uusisuomi: Timo Harakka: Keskusta otti jo takapakkia – ”Huomasivat itsekin ettei yrittäjävähennys jakaudu ihan järkevästi”. 9.5.2019, 12:36.

⁷⁵ Yrittäjävähennyksen euromääräinen katto aiheuttaisi monia ratkaistavia jatkokesymyksiä ja teknisiä haasteita. Verovelvollisella voi olla tuloja useista tulonlaskentayksiköistä. Yrittäjävähennys voi kohdistua pelkästään pääomatulosta (metsätalous) osittain ansiotuloiksi luettaviin toimintoihin, kuten maatalous, yksityisliike ja henkilöyhtiö. Yrittäjävähennyksen katto vaatisi myös laskemisjärjestyksen. Nyt yrittäjävähennys tehdään Verohallinnon toimesta. Jos sillä olisi euromääräinen katto, koodaukset monimutkaistuisivat. Erityisongelman muodostaisivat kansainvälisen verotuksen laskennat. Nämä seikat vähentävät katon todennäköisyyttä.

⁷⁶ Seurantayksikön muutoksen ongelmista: *Isotalo, Kalle*: Metsävähennys, verotusyhtymä ja puolisoiden metsätalous. Edilex 3/2014.

⁷⁷ *Pilhjerta, Kari*: Metsävähennys. Verotus 1/2009, s. 54–56.

⁷⁸ Näin toimii metsälahjavähennys. Verohallinto: Metsälahjavähennys. A171/200/2017, kohta 3.3.

⁷⁹ Verohallinto: Verotettavan tulon laskeminen henkilöverotuksessa. VH/889/00.01.00/2020, kohta 6.3.

löiden veroprogression hallitsemiseksi ja hoitotoimiin kannustamiseksi varausta ei kokonaan haluta poistaa. Silloinkin metsäpoliittisia tavoitteita pitäisi vertailla verotuksen yksinkertaistumisen tuottamiin tietojärjestelmä- ja muihin verovalvonnan tehokkuushyötyihin.

8.5. Selvitysvaiheen kuolinpesät

Jos progression ja metsävähennyksen ongelmat ratkaistaisiin verokepillä porkkanan sijaan, ratkaisun oikeudenmukaisuutta saatettaisiin kyseenalaistaa viivytyksettä etenevän perinnönjakoprosessin aikana tehtävissä puukaupoissa. Varsinkin yksittäistapauksissa, joissa perinnönjakoa viivyttää siviilioikeudellinen riita. Esittämäni verokannusteet kuitenkin olisivat maltillisia, eikä pesänselvityksen aikana ole yleensä välttämätöntä tehdä suuria päätehakkuita. Kiristyneen verotuksen vaikutus olisi marginaalinen suhteessa kustannuksiin, joita perheoikeudellinen riita aiheuttaa asianajo- ja muina vastaavina kuluina. Muutoinkaan verotus ei voi olla millimetrioikeudenmukaisuutta.

Nämäkin ongelmat ratkeaisivat, jos verokeppiä käytettäisiin (esim. korkeamman pääomatuloveroprosentin osalta) vasta muutaman vuoden kuluttua kuolemasta. Aikamääre olisi koodattavissa Verohallinnon tietojärjestelmiin vainajan kuolinpäivään sidottuna laskentasääntönä. Tarvittaisiin vain koodaus, jossa esimerkiksi yrittävähennys estyisi tai korkeampi pääomatuloprosentti tulisi voimaan, kun tietojärjestelmästä valmiiksi löytyvästä kuolinpäivästä on kulunut haluttu määrä verovuotia. Tarvittaessa yksittäiset pitkittyvät riidat voitaisiin huomioida niin, että ankarampi verokohtelu ei koske pesiä, joihin on määrätty PK 23:4 mukainen pesän-

jakaja. Kriteeri olisi selvä: käräjäoikeuden pesänjakamääräys.

8.6 Sukupolvenvaihdosten verotuet

Sukupolvenvaihdosten verotuksiin voitaisiin tehdä erilaisia korjaustoimia. Ilmeisin olisi TVL 48 §:n verovapauden rajaaminen. Jonkinlainen verohelpotus on perusteltu aidoissa sukupolvenvaihdoksissa, kun pitkäaikainen toimija luovuttaa omaisuutta todelliselle jatkajalle. Ongelmia aiheuttavat kohdistuminen ja suhteellisuus, erityisesti kuolinpesiin kytkeytyvissä tilanteissa.

Perintö- ja lahjaverotus on synkronoitu tuloverotukseen siten, että vastikkeettoman saannon hetken arvosta maksetaan perintö- tai lahjavero ja sen jälkeinen arvonnousu verotetaan luovutusvoittona. Kun luovutusvoittoverovapaudessa otetaan huomioon aiemman omistajan omistusaika, omistusaikavaade perinnössä täytyy yleensä heti. Silloin verovapaassa luovutusvoitossa ei vapauteta omistusaikaista arvonnousua, vaan verotuki kohdistuu pääasiallisesti verosuunnittelujärjestelyihin.

Sisarusten kuuluminen sukulaisiin, joille luovutus on verovapaa, on kyseenalaista. Sisarusten kesken harvoin tehdään sukupolvenvaihdos, jossa toinen luopuu toiminnasta ja toinen sitä pidempiaikaisesti jatkaa. Sisarusten välillä yleisempää on verosuunnittelu, esimerkiksi metsävähennyksillä.⁸⁰

Ylipäänsä täysi verovapaus on kyseenalainen. Tuloverolakiin alkujaan esitettiin 80 %:n hankintameno-olettamaa, ei täyttä verovapautta.⁸¹ Silloin veroa maksettaisiin noin 7 % (20 % x 34 %) luovutushinnasta. Siis vähän enemmän kuin kiinteistön varainsiirtoveroa. Vero tuskin estäisi sukupolvenvaihdoksia mutta hillitsisi verosuunnittelua. Esi-

⁸⁰ Osakeyhtiöiden osalta verovapaaseen luovutukseen voidaan yhdistää monimuotoisia ketjuuntuvia yritysjärjestelyitä ja niitä seuraavia varojenjakotoimia, kun sisarusten väliset luovutusvoitot ovat verovapaita.

⁸¹ Hallituksen esitys Eduskunnalle tuloverolaksi sekä laiksi eräiden yleishyödyllisten yhteisöjen veronhuojennuksista annetun lain 1 ja 6 §:n muuttamisesta (HE 200/1992 vp), yksityiskohtaiset perustelut 49 §:n osalta.

merkiksi metsävähennys tuloutuisi, jolloin metsätalouden tulo kohtaisi pääomatuloverokannan ja metsävähennys olisi koroton veroluotto. Esimerkiksi puolustusvoimien maakaupoissa sovelletaan korotettua 80 %:n hankintameno-olettamaa mutta voittoon lisätään käytetty metsävähennys.⁸² Sisarus-ten verosuunnittelua tuetaan paljon avokätisemmin.

Jos edelliset kolme muutosta toteutettaisiin, valtaosa kuolinpesänä toimimisen verokannustimista katoaisi. Yksittäisinäkin muutokset korjaisivat tilannetta. Jos verotuki joskus päätyy perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi, tulisi valiokunnan vaatia vankat oikeuttamisperusteet sille, että verotuki muutoksitta olisi lainsäätäjän harkintamarginaalissa. TVL 48 § metsien osalta on sukupolvenvaihdosten verotuista suurin, sillä se poistaa koko luovutusvoitoveron, mahdollistaa metsävähennysuunnittelulla puukaupan verojen minimoinnit ja vielä arbitraasitappion kautta vapautumisen muistakin pääomatu-loista. Verotuki ei vaadi metsältä vähimmäisosaa tai-kokoa, sukulaisuusluettelo on laaja ja vastikkeettomien saantojen jälkeen omistusaika yleensä täyttyy heti. Verotuki luo epäasiallista verontorjuntaa ja syrjii vieraiden välisiä metsäkauppoja. Jos PerVL 55 §:n verotuki katsottaisiin joltain osin perustuslainvas-taiseksi, olisi loogisesti epäjohdonmukaista nähdä TVL 48 § ongelmattomana. Jos tukea puolustetaan eläköityvän yrittäjän, maanviljelijän tai metsäta-loudenharjoittajan aidolle jatkajalle tekemän luovutuksen kohtuuttomien verojen estämisellä, se ei saa kohdistua aivan muuhun.

Täsmätoimi metsävähennyksen ja luovutusvoitoverovapauden epäterveeseen kytkökseen olisi se, että verovapaassa luovutusvoitossa ei muodostuisi metsävähennysoikeutta, vaan siirtyisi edellisen omistajan vähennysoikeus, kuten vastikkeettomis-

sa saannoissa. Yhtenäiset periaatteet näille vähennysoikeuksia siirtäville luovutuksille pitäisi säätää huolellisesti huomioimaan erilaiset yhteisomistus-tilanteet ja monen kiinteistön yhtenäiset metsävähennysseurannat. Kun uudet oikeudet muodostuisivat veronalaisissa luovutuksissa, metsävähennys-järjestelmän päätarkoitus ei olisi epäsymmetristen vähennysoikeuksien maksimointi, vaan oikeudenmukainen puuston vähennysoikeus aidoilla metsämarkkinoilla tapahtuvissa kaupoissa. Silloin vähennysoikeutta voisi muodostua enemmän kuin 60 % metsän hankintamenoista.⁸³

PerVL:n sukupolvenvaihdoshuojennuksen peruskysymys on edun suuruus, kun huojennettu vero on pieni ja lisäksi vielä sama taimikosta ja tukki-metsästä. Verosuunnittelussa puuston määrä tietenkin otetaan huomioon. Huojennus voitaisiinkin laskea metsän käyvistä arvoista.⁸⁴ Lisäksi vähäinen maatalous antaa metsiin huojennuksen, joten isossa sukupolvenvaihdoksessa kannattaa luoda vähäinen maatalous vain verotusta varten; kannustin on täysin epäterve. Kun huojennusta seuraavat luovutusvoitotkin ovat usein verovapaita, verosuunnittelu on laajaa.

Yhdessä nämä kaksi verotukea vievät uskottavuuden metsälahjavähennykseltä (TVL 55a–55d §). Se olisi moderni verotuki, joka huomioi tietokonesovellukset ja kohdistuu asianmukaisesti; luovutusten pilkkomisen estää omavastuuosa ja tuesta hyötty vain myymällä puuta. Veroetu on kuitenkin pieni ja sen ehdot ankarat suhteessa muihin sukupolvenvaihdosten verotukiin. TVL 48 §:n luovutusvoitoverovapaus poistaa koko veron ja PerVL 55 §:n huojennus pudottaa veron heti pieneen murto-osaan tai poistaa koko veron. Seurantajaksot ovat molemmissa viisi vuotta ja PerVL:n huojennus sal-

⁸² Verohallinto: Metsävähennys. VH/2295/00.01.00/2019, kohta 7.1.5.

⁸³ Silloin tavallisen metsänomistajan kilpailu metsärahastojen ja vastaavien kanssa helpottuisi.

⁸⁴ Metsän arvostamiseen tarvitaan tieto puustosta ja maapohjasta. Metsien näyttöongelmat eivät ole yhtä suuria kuin yrityksissä, joissa joudutaan määrittämään epävarmoja liikearvoja. Yrityksissä huojennukseen sidottu käyvän arvon periaate lisäisi riitoja tuotto- ja substanssiarvon käytöstä ylipäänsä ja sen tapauskohtaisesta oikaisemisesta, josta: Verohallinto: Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa. VH/5096/00.01.00/2019, kohta 5. Yrityksissä huojennus voitaisiin laskea arvostuslain arvoista, vaikka metsissä niin ei tehtäisi.

lii merkittäviä luovutuksia seuraamuksitta. Metsälahjavähennyksessä jo maksetusta verosta saa paljon pienemmän osuuden jälkikäteen takaisin ja jatkoseuranta on 15 vuotta.⁸⁵ Verovelvolliset tuskin tavoittelevat pientä etua ankarin ehdoin eivätkä suurta etua löysin ehdoin. Siksi metsälahjavähennys tuskin edistää elinaikaisia sukupolvenvaihdoksia.

8.7 Yhteydet muuhun verotukseen

Kuolinpesän erillisverotuksen etujen poistaminen vähentäisi myös muun kuin metsäomaisuuden verosuunnittelua. Lisäksi pitäisi harkita kuolinpesän tappioiden siirtoa perillisille.⁸⁶ Miksi aito vainajan kuoleman jälkeen syntynyt tappio pitäisi menettää perinnönjaossa? Varsinkin, kun luovutustappioiden vähentämistä on muutoinkin helpotettu.

Tonttivaraston laukeaminen kiinteistöverotuksessa on historiallinen, mielivaltainen reliikki.⁸⁷ Yksittäisen rakennuspaikan luovutuksen ei pidä ratkaista, suoritetaanko muista tonteista kiinteistövero.

Sosiaalituikiin vaikuttava kaavamainen suurten ihmisjoukkojen tulolaskenta ei voi huomioida kaikkea. Kuolinpesän omaisuus- ja tulotietojen siirto osakkaiden sosiaaliturvalaskentaan olisi vaikeaa ja kallista. Vallitseva sosiaaliturvien epäoikeudenmukainen kohdentuminen on oikeuttamisperuste perinnönjakojen jouduttamiseen verokepillä. Sil-

loin parantuisivat sekä vero- että sosiaaliturvajärjestelmä.

8.8. Hallintaoikeustestamenti

Hallintaoikeudet ovat verojärjestelmässä suhteeton ongelma. Esimerkiksi Verohallinto laatii valtavasti eritasoista ohjeistusta hallinta- ja muista vastaavista oikeuksista kaikenlaisissa omaisuuserissä.⁸⁸ Niitä käytetään laajasti kaiken omaisuuden verosuunnittelussa vaihtelevalla menestyksellä. Pitäisi yhteiskunnallisesti määrittellä, onko verojärjestelmän viisasta kannustaa omistuksen ja hallinnan erottamiseen laajasti vai ainoastaan joissain erityistilanteissa. Jos vain joissain rajatuissa tilanteissa on perusteltua muodostaa hallintaoikeuksia, verojärjestelmän tulisi kannustaa vain niihin.

9 Yhteenveto

Metsätalouden sääntelyyn eri toimijoilla (metsäteollisuus, erilaiset metsänomistajaryhmät ja ympäristöjärjestöt) on ristiriitaisia tavoitteita, joille muu oikeusjärjestelmä luo reunaehdot. Metsänhoidossa saadaan mittakaavaetuja, jotka puoltaisivat suurempia tilakokoja sekä uusia rahasto- ja yhteismetsä-rakenteita.

Poliittisesti pitäisi asettaa tavoitteita, joille etsittäisiin tepsiviä keinoja. Poliittinen ohjaus silti usein

⁸⁵ Vaihtoehtojen vertailusta ja valitusta metsälahjavähennyksellistä lainvalmisteluvaiheen arviointeina: HE 158/2016 vp, kohdat 1.1 ja 3.

⁸⁶ Tästä muodostuisi hallinnollisia pulmia. Tuskin silti ylitsepääsemättömiä, koska jo nykyisin siirretään joitain tappioita ja laajempi vähennysoikeus poistaisi rajanvetoja. Verohallinto: Sukupolvenvaihdos perintötilanteissa. A57/200/2017, kohta 7.3.

⁸⁷ Lainkohdan taustasta vuoden 1967 verouudistuksen kompromissina: *Andersson, Edward*: Tulo- ja varallisuusverolaki. Vammalan kirjapaino 1982, s. 396–399.

⁸⁸ Esim. seuraavissa ohjeissa kerrotaan metsien hallintaoikeuksista: Verohallinto: Hallintaoikeus omaisuuden luovutuksen verotuksessa. VH/2674/00.01.00/2018, Verohallinto: Hallintaoikeuden kohteena olevan maatilán ja yrityksen tulojen verotus. VH/2481/00.01.00/2019, Verohallinto: Maatilan sukupolvenvaihdos verotuksessa. A262/200/2017, Verohallinto: Sukupolvenvaihdos perintötilanteissa. A57/200/2017, Verohallinto: Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa. VH/5096/00.01.00/2019, Verohallinto: Metsävähennys. VH/2295/00.01.00/2019 ja Verohallinto: Luopumiset perintö- ja lahjaverotuksessa. A49/200/2017. Tavallisen metsänomistajan pitäisi yhdistellä ohjeista tilanteensa kokonaisuohjaus.

kohdistuu johonkin yksityiskohtaan tai ratkaisutapaan. Samalla jotkut keinot suljetaan pois jollekulle tärkeinä. Silloin pistemäisen sääntelyn tavoitteet voivat jäädä saavuttamatta ja luodaan monimutkaisia ja ennakoimattomia oikeustiloja. Metsäalan sektoritoimijoiden pisteintressit ovat luoneet kannusteita perinnönjakojen lykkäämiseen. Kun kaikkiin tilanteisiin on haluttu itsenäisesti valmisteltuja poikkeussääntöjä, niiden yhteisvaikutukset johtavat huonoihin kannustimiin. Asioita pitäisikin priorisoida. Kaikille loistavat ratkaisut olisi säädetty.

Perinnönjakaja metsää omistavissa kuolinpesissä edistäisi kuolinpesänä toimimisen veroetujen karsiminen. Korjausliikkeeksi eivät sovi uudet neutraloivat verotuet, koska silloin lisääntyvät myös yllättävät heijastusvaikutukset. Ongelma korostuu, jos nykyisten verotukien huolto estyy perustuslaki-

pelkoon. Uudet erityissäännöt myös vaikeuttaisivat digitalisaation hyödyntämistä ja lisääisivät hallintokustannuksia. Jos verotusta ei haluta järjeistää, ei pidä monimutkaistaa jäämistöoikeutta tai julkisin varoin rahoittaa perinnönjakojen neuvontatilaisuuksia – ainakaan kuolinpesän veroetuja salailleen.

On arvostettavaa, etteivät perilliset heti vaadi varoja puolisonsa menettäneeltä leskeltä. Kannustimien tulisikin vaikuttaa leskeen. Kuolinpesää selvitettäessä pankkilakimiehet ja asianajajat tapaa- vat lesken. He voisivat kertoa leskelle nopean osituksen ja perinnönjaon konkreettisista eduista, jos niitä olisi.⁸⁹ Silloin leski saattaisi haluta, ettei osituksen ja jaon tekeminen jäisi odottamaan hänen kuolemaansa.

Kalle Isotalo

---

⁸⁹ Myös lesken avio-oikeuden alaisen maatalousomaisuuden tuottamat tulot voidaan verottaa kuolinpesällä (KHO 2000:49). Ositus saattaakin lieventää progressiota, kun muodostuu lesken ja kuolinpesän yhtymä. Verohallinto: Sukupolvenvaihdos perintötilanteissa. A57/200/2017, kohta 3.7.2.